

veliko okensko šipo. Prirodno veličastni in divji so bili pogledi na jugu od Maribora na falski visoki vod s kratkim stikom. Nov zoološki pojav v mariborski okolici je pižmarka, ki se je za prvimi lanskimi primeri v ščavniški dolini pojavila najprej pri Sv. Bolfenku, v začetku aprila pa v Dravski dolini pri Fali. Za potek ptičjih letov zanimiva je tudi ugotovitev, da je bila 19. aprila ustreljena pri Št. Janžu na Dravskem polju postolka, ki je imela na nogi obroč od dne 12. junija 1934, pritrjen v Kaltbachu v švicarskem kantonu Luzernu. Pretresljivo na meščanstvo in negativno na zunanji ugled Maribora je vplivala tragična smrt delavca Avgusta Kelneriča 17. aprila, ki je izdihnil po 73 urah, zasut pri delu v vodnjaku na Pobrežju. Nesolidni običaji, ki so sledili lanski aferi Kmetijske eksportne zadruga s primeri zavarovalnih družb za življenje: Splošno gospodarsko društvo, Edinost, Naprednost in Sloga pa kažejo, da so poleg pozitivnih velemestnih vzorov našli v Mariboru tla tudi negativni.

Od Mariborčanov so se za vedno poslovili Halbvidl Andrej, hotelir in organizator kolesarstva, ki je umrl 21. februarja v Laznici; nadalje profesor dr. Franc Rostohar in pasar Karel Tratnik.

Rostohar Franc se je rodil v Mariboru 4. oktobra 1884, kjer je tudi umrl na posledicah svetovne vojne 26. marca 1935. Po maturi v Ljubljani 1904 in odsluženem enoletnem vojaškem roku istotam je poslušal v Gradcu klasično filologijo ter končal študije z doktoratom 1909 in usposobljenostnim izpitom 1911. Prvo leto je služboval na meščanski šoli v Krškem, od 1912 do svetovne vojne pa na gimnaziji v Gorici; po vojni je služil do smrti na mariborski klasični gimnaziji. Aktivno se je udeleževal v strokovnih uradniških organizacijah, pri osrednji skupini državnih uradnikov, Proforskem društvu, stanovanjskih najemnikov, predhodniku Nabavljalne zadruga pri Samopomoči in pri Dijaški kuhinji. Politično je nastopal v bivši narodni socialistični stranki in bil njen zastopnik v prvem jugoslovanskem mestnem svetu, kjer si je pridobil zasluge za organizacijo študijske knjižnice. Zadnjič je politično nastopil kot kandidat za mesto Maribor pri volitvah v oblasno skupščino. Bil je v družbi prijeten tovariš, v šoli pa dobra duša.

Tratnik Karl spada v vrste predvojnega Maribora. Po rodu je Gorenjec, rojen 30. novembra 1869 v Nevljah. 1882—86 se je učil zlatarstva in srebrarstva v Ljubljani pri Schreinerju in njegovem nasledniku, svojemu bratu Leopoldu, kjer je bil dve leti tudi pomočnik. 1888—89 je delal v srebrarski industriji (Rumwolf, Hermann) na Dunaju in Berndorfu, nato pa je vodil bratovo novo podružnico v Mariboru, Stolna ulica št. 1. L. 1894. je prevzel bratovo podružnico, jo razvijal kot samostojno podjetje ter ga ob zidavi nove hiše Stolna ulica št. 1 preselil v Orožnovo ulico št. 5. V predvojni dobi je bil čitalničar in član njenega pevskega zbora, sotrudenik društva katoliških pomočnikov in katoliških mojstrov ter kršč. delavskega društva. Pri volitvah v deželni zbor 1908 je bil slovenski števeni kandidat za Maribor, ob kateri priliki so bili nalepljeni v mestu prvič slovenski, dvo-

Dr. Fran Rostohar

Karel Tratnik

jezični volilni letaki. Po vojni je bil podpredsednik mariborskih urarjev. Kot obrtnik je delal v predvojni dobi razen za domače kraje zlasti za ameriške slovenske naselbine, Madžarsko in Hrvatsko. V povojni dobi pa je razširil delokrog proti vzhodu, kjer imajo danes njegove izdelke do Visa, Dubrovnika, Mostarja, Žepč, Šabca, Pančeva, Petrovgrada in Subotice; Tratnikov izdelek je največji svečnik v Jugoslaviji, v Murski Soboti. Kot vesela in družabna narava je bil priljubljen pred vojno v petju med prijatelji, h katerim je štel zgodovinarja M. Ljubšo in pesnika A. Medveda; po vojni pa predvsem v planinstvu. Umrl je v Mariboru na raku 31. januarja 1935.

SLOVENŠČINA V NAREČJU IZGNANIH KRAJNSKIH ŽIDOV

IVAN KOŠTIÁL

Odlični naš kronist I. Vrhovnik piše v članku »Kapela Vseh svetnikov v Ljubljani«, da so bili Židje s Kranjskega izgnani l. 1515. ter da se je njihova sinagoga (v sedanji Židovski ulici) pretvorila v katoliško kapelo. (Po knjigi dr. Gersona Wolfa »Die Juden«, 1883, str. 20. je izgnal cesar Maks Hebrejce s Kranjskega in Koroškega že l. 1513. in se ni smel od tega leta do l. 1848. noben Izraelec stalno naseliti v teh deželah.) Iz Radgone, Celja, Sl. Bistrice, Ptuja in Maribora jih je izgnal isti vladar že l. 1496. Vsi ti Judje iz slovenskih dežel ko se zatekli na Poljsko (tako menda tudi nekateri iz Gorice, izgnani l. 1564). Tam so v zvezi z nemškimi priseljenci-obrtniki ustvarili četrti stan, meščanski, ker so bili dotlej Poljaki le plemiči, duhovniki in kmetovalci. Židje so govorili in še govore svoj »mamelošn«, t. j. »materinščino«, ki se imenuje tudi »jidiš«. S tem jezikom so se jeli ukvarjati lingvisti šele v XX. stoletju: Hermann Strack je objavil l. 1916. (pri Hinrichsu v Lipskem) »Jüdisches Wörterbuch«, Matthias Mieses pa l. 1924. (pri Harzu v Berlinu) svojo »Die jiddische Sprache«. Ker prevladuje v tem jeziku nemški element, so skušali filologi ugotoviti, kateri nemški dialekt je izvor jiddiša. Nekateri so trdili, da je obrenski, drugi, da je frankfurtski, tretji, da je alemanški; Mieses pa se je izrekel za bavarsko-avstrijska narečja, ki se govore v alpskih deželah Avstrije in na jvzh.

Bavarskem. Kar se pa tiče slovanskih besed v jidišu, imajo nekatere poljski, druge ruski ali ukrajinski pečat, dosti jih je tudi, ki so lahko izposojenke iz kateregakoli slovanskega jezika (n. pr. rak, žaba, potok, jalov, pijavka, smola, žila i. dr.); nekatere pa imajo po mnenju M. Miesesa slovensko lice in so morale biti sprejete v »mamelošn« v Sloveniji pred letom 1515. (pred izgnanstvom). Istega mišljenja je Cv. Rothmüller, ki je poročal v 37./38. številki zagrebškega »Židova« dne 14. septembra 1928. o Miesesu ter dodal še nekaj primerov.

Slovenske izposojenke v jidišu naj bi bile: *mezynik* iz mezinek = meziniec (pri Megiserju), *veverka* iz slov. veverka, *trepičke* iz trepet ali trepečem, *jadn* (= jeziti, mučiti) iz jaditi, *pamejlech* iz pomaleh = polagoma; *chrakn* iz hrakati (to pa je tudi rusko in poljsko), *grabljen* iz grabljati (seno, listje), *ugerke* (= kumara) iz ugorka, *gombe* iz goba; zajec; *žedne* iz žeden (= žejen, pri Ptujju), *trostene* iz trstén; *ouskornjaju* iz izkoreniniti; *vesne* (= pomlad) iz vesna (to je pa nova, samo pesniška beseda!), *brusnica* (pri nas mlad naziv), *kriwde* iz krivda (enako!) i. dr., nadalje razne tvorbe z obrazili -njak, -nik, -nica, -ke, -inke, -ina. Vsakdo vidi, da so nekatere teh besed lahko tudi iz ruščine ali maloruščine. — Daljšemu bivanju med Slovenci ali Hrvati pripisuje Mieses tudi rabo raznih zloženih glagolov (zlasti s predponkami *on-* (= an-), *unter-*, *fa-* (= ver-) in *cy-* (= zer-), n. pr.:

1. sich ón-esn (*anessen*) namesto nemškega sich satt-essen = najesti se;
2. ón-redn (*anreden*) nam. n. bereden = nagovarjati;
3. *unter-hajen* (*unterheizen*) nam. n. einheizen = podkuriti (Max Walden iz Vratislave piše unterzünden);
4. *unter-keifn* (*unterkaufen*) nam. n. bestechen = podkupiti; (v knjižni nemščini pa je unterkaufen le = prekupčevati, branjariti);
5. *fa-šrájbn* (*verschreiben*) nam. n. niederschreiben, notieren = zapisati; (vendar pa so pisali Kohl iz Brehmena, Werner iz Königsberga, Mathesius iz Rochlitz na Saskem i. dr. verschreiben v pomenu notieren);
6. *fa-trachtn* (*vertrachten*) nam. nemšk. in Gedanken versinken = zamisliti se;
7. *fa-glystn* (*vergelüsten*) nam. n. Lust bekommen = zahoteti, Schmellerjev slovar navaja zastarelo besedo Verlust (od Lust) = Gefallen, Belieben;
8. *ejer is fa-nemen* (er ist vernommen) nam. n. beschäftigt = zaposlen ali sh. zauzet;
9. *cy-lóst* (*zerlassen*) nam. n. ungezogen = razposajen, rezijanski razpuščen, sh. raspušten, češki rozpustilý, poljski rozpustny.

Če tudi ni vse to slovenskega izvora, je vendar verjetno, da so vzeli izgnani Židje l. 1515. nekatere slovenizme s seboj na Poljsko.

SPLOŠNI PREGLED

DROBNE VESTI

»Komunalne finance naših mest« je naslov 27. zvezku knjižnice beogradskega mestnega poglavarstva. Delo je napisal priznani komunalni politik Slobodan Vidaković. »Komunalne finance naših mest« so nadvse zanimiva študija o komunalnih financah naših mest, sestavljena na podlagi statističnih podatkov iz leta 1933/34. Vsem komunalnim delavcem v naših občinskih zastopih nujno priporočamo, da si nabavijo to knjižico, kakor tudi, da postanejo naročniki Biblioteke mestnega poglavarstva v Beogradu, ki prinaša v svoji zbirki velezanimiv material iz posameznih panog občinskega gospodarstva. Slobodan Vidaković je izdal istočasno v izdaji knjižnice Gece Kona v Beogradu zelo poučno delo »Naši socialni problemi«, v katerih obravnava pereča vprašanja socialne politike, kakor: Vsebinska socialne politike; problem dečje zaščite; šolska reforma; stanovanjsko vprašanje in asanacija; aprovizacijska politika; za izboljšanje naše vasi; delavsko vprašanje; problem eksekucije; občinske finance. Izčrpno delo ima 368 strani in stane v mehki vezavi 60.—, v trdi 80.— Din. Ta knjiga bi morala biti v knjižnici vsakega javnega in občinskega delavca in v vsaki občini. Naroča se v knjigarni Geca Kon, Beograd.

IZ UREDNIŠTVA

2. številka »Kronike« se je zakasnila radi tiskarskega mezdnege gibanja, ki se je razvilo v stavko. Cenjene naročnike vljudno prosimo, da nam neljubo zamudo oprostite.

»Kronika slovenskih mest« bo odslej v posebni rubriki pričela objavljati podrobnejša poročila o vseh pomembnejših dogodkih na našem knjižnem trgu. Zato vabimo vse založnike, knjižne družbe itd., da nam za vsako delo, o katerem žele, da bo zabeleženo v naši reviji, pošljejo po en recenzijski izvod.

Preselitev uredništva in uprave »Kronike slovenskih mest.«

Kulturni oddelek mestnega poglavarstva se je preselil v novourejene prostore bivše Auerspergove palače v Gosposki ulici. Sporočamo to vsem našim cenjenim naročnikom, da se je z oddelkom preselilo tudi uredništvo in uprava »Kronike«, katere točni naslov je sedaj:

Ljubljana, Gosposka ulica 15, Telefon 3599.

»Kroniko« izdaja Mestna občina ljubljanska. Za izdajateljico in uredništvo odgovoren mestni arhivar in tiskovni referent Lojze Slanovec, za upravo in inseratni del odgovoren Pavel Debevec. Tiska Učiteljska tiskarna, zanjo odgovoren Franc Štrukelj. — Ponatis člankov in slik dovoljen samo z dovoljenjem uredništva. Rokopisi se ne vračajo. »Kronika« izhaja 4 krat na leto in stane za vse leto Din 60.—, za pol leta Din 30.—, za četrt leta Din 15.—. Za inozemstvo Din 100.—. Posamezna številka Din 30.—. Naroča se: Mestno načelstvo, kulturni oddelek, Ljubljana.